

معلم

پرونده
مدرسه‌های
شبانه‌روزی

دانشگاه فرهنگیان
معاونت پژوهش و توسعه آموزشی
مركز نشر فرهنگ روزی

رشد

عبانم روزگها

محروم از میان دانش‌آموزان بومی. در حال حاضر، تعداد ۳۱۷۳ باب مدرسه شبانه‌روزی در کشور عهده‌دار تعلیم و تربیت ۳۶۳۱۵۶ دانش‌آموز مناطق روستایی و محروم هستند. در کشور، استان‌های خراسان رضوی، کرمان، هرمزگان، آذربایجان شرقی و سیستان و بلوچستان بیشترین سهم و استان‌های قم، البرز و ایلام کمترین سهم این مدرسه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. دانش‌آموزان شبانه‌روزی، علاوه بر تحصیل، با امکانات رفاهی/ خوابگاهی، زندگی تمام‌وقت در مدرسه را نیز تجربه می‌کنند. واگذاری مسئولیت کارها و مسائل شخصی فرد به خودش و ایجاد زمینه تعامل مستمر با همسالان، به رشد شخصیت و افزایش مهارت‌های اجتماعی کمک می‌کند. دانش‌آموزان در محیط مدرسه، همراه با آموزش و یادگیری، با موقعیت‌های خاص اجتماعی و گروهی مواجه می‌شوند و به‌طور کلی زندگی اجتماعی همه‌جانبه‌ای را تجربه می‌کنند. از طرف دیگر، به علت دور بودن از خانواده، بیشتر امورشان را با کمک گروه همسالان انجام می‌دهند و در نتیجه، روحیه همکاری، مسئولیت‌پذیری، قانونمندی و رضایتمندی از محیط زندگی و استقلال بیشتری کسب می‌کنند.

اصل چهاردهم نظام آموزش و پرورش کشورمان به ضرورت توسعه عدالت آموزشی و ایجاد زمینه مناسب برای دسترسی کودکان و نوجوانان به تعلیم و تربیت با کیفیت و مناسب اختصاص دارد. در بند چهارم این اصل تأکید شده است، دانش‌آموزان مناطقی که جمعیت پراکنده دارند، باید از راه‌های مناسب، مانند ایجاد مدارس شبانه‌روزی یا تهیه امکانات رفت‌وآمد، تحت پوشش آموزش قرار گیرند. وجود چنین قوانین روشنی از یک طرف و شرایط اقلیمی کشور از طرف دیگر، گسترش مدارس شبانه‌روزی را در پی دارد.

هدف اصلی این مدارس ارائه خدمات آموزشی است، ولی با توجه به رویکرد خاصی که دنبال می‌کنند، اهداف زیر نیز محقق می‌شوند:

۱. افزایش درصد پوشش تحصیلی دانش‌آموزان روستایی، عشایری و مناطق محروم
۲. ارتقای سطح کیفی آموزش و کاهش افت تحصیلی
۳. پیشگیری از تبعات اخلاقی و اجتماعی ناشی از مهاجرت دانش‌آموزان روستایی به مراکز شهری
۴. فراهم کردن زمینه تربیت نیروی انسانی مورد نیاز مناطق

اوقات فراغت مفید

از آموزش رسمی، در محیط خوابگاه با کمک و یاری سرپرستان دلسوز، اوقات سازنده‌ای را سپری کنند. آن‌ها می‌توانند، همراه سرپرستان و مربیان از آشپزی و خیاطی لذت ببرند. انجام امور باغبانی و پرورش گیاهان نیز برای آنان تجربه‌ای لذت‌بخش خواهد بود. کارهای دستی از دیگر سرگرمی‌های مفیدی است که می‌توانند در اوقات فراغت انجام دهند. با صرف وقت برای کار دست‌ساز، احساس خوبی درباره‌ی خود و توانایی‌هایشان به دست خواهند آورد.

یادگیری نوعی لذت است. لذت مطالعه و یادگیری بدون فشار و فارغ از دلایل همیشگی (مثل یادگیری برای کسب نمره) را با هیچ توجیهی نباید از خود دریغ کرد. به این ترتیب، بر توانایی آنان برای درک بهتر جهان افزوده می‌شود، دید تازه‌ای به امور خواهند داشت و در فعالیت‌های روزانه به راه‌حل‌های جدید و خلاقانه دست می‌یابند. بنابراین، مهم‌ترین نتیجه از گذران اوقات فراغت دانش‌آموزان در مدرسه‌های شبانه‌روزی، رضایت خاطر، کشف استعدادهای درونی و افزایش خلاقیت است.

یک راه عالی برای استفاده مفید از اوقات فراغت، کشف چیزهای جدید است. دانش‌آموزان در مدرسه‌های شبانه‌روزی کارهایی را تجربه می‌کنند که کمتر انجام داده یا تا به حال انجام نداده‌اند. جدا شدن از خانواده و وارد شدن به محیط جدید، نوجوان را به چالش‌هایی وا می‌دارد که انس گرفتن با آن به زمان نیاز دارد. استفاده مفید از اوقات فراغت در مدرسه‌های شبانه‌روزی، نوجوانان را به مسیری برای خودشناسی رهنمون و به رشدشان منجر می‌شود.

اوقات فراغت بهانه خوبی است که دانش‌آموزان به سرگرمی‌های سالم بپردازند. سرگرمی‌ها به آنان فرصت می‌دهد ذهن خود را فعال نگه دارند و خلاق باشند، اطلاعات خود را گسترش دهند، مهارت‌هایشان را بهبود بخشند، و تمرکز و سخت‌کوشی کنند. به علاوه، هنگامی که در پیچیدگی‌های تحصیل و کار غرق می‌شوند، احساس مفید بودن کنند و از وجود خود لذت ببرند. دانش‌آموزان مذکور پنج روز از هفته را در مدرسه به سر می‌برند که زمان بسیار خوبی است تا بتوانند در کنار سایر دانش‌آموزان، پس از فراغت

صرفه‌جویی‌های پرهنزینم!

ام لیلا صمدی

گفت‌وگو
با دکتر محمدحسین نژاد
روان‌شناس و سرپرست
مرکز آموزش عالی
فرهنگیان عترت
اسلامشهر

اشاره

آنان اهمیت زیادی برای نقش خانواده قائل است و خود را روانشناسی خانواده‌نگر می‌داند. در دفتر مجله، میزبان دکتر حسین نژاد بودیم و او ابعاد گوناگون مدارس شبانه‌روزی و پیچیدگی‌های آن را برایمان تبیین کرد. این گفت‌وگوی صمیمی که آن را در ادامه می‌آوریم، با مدیریت زهرا اخوان، کارشناس مسئول مدارس شبانه‌روزی و نمونه دولتی دوره اول متوسطه و تذکرات و نقطه نظرات گرانقدرش صورت گرفت. وی تأکید داشت، برنامه‌های اوقات فراغت مدرسه‌های شبانه‌روزی آموزش‌گونه نباشند. برنامه‌ها باید متنوع و انعطاف‌پذیر باشند تا بچه‌ها به فراخور استعدادها و علاقه‌مندی‌های خود از بین آن‌ها انتخاب کنند. وی همچنین از مسئولان این مدرسه‌ها خواست با بهره‌مندی از هنر ارتباطی خود در ساعات‌های غیر آموزشی، از نقش ناظم یا معلم خارج شوند و با بچه‌ها رفتار مادرانه یا پدرانه داشته باشند.

دکتر محمد حسین نژاد دارای مدرک فوق دیپلم علوم اجتماعی (دانشگاه تربیت معلم اندرزگو)، لیسانس روان‌شناسی بالینی (دانشگاه تهران)، فوق لیسانس روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی (دانشگاه علامه طباطبایی) و دکترای روان‌شناسی تربیتی (دانشگاه صدرالدین عینی تاجیکستان) است. وی فعالیت آموزشی خود را در سال ۱۳۶۱ با آموزش و پرورش منطقه ۱۶ تهران آغاز کرد و در جایگاه‌هایی چون معلم اجتماعی، معلم روان‌شناسی، معاون مدرسه، هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان، مدرس دوره‌های ضمن خدمت معلمان و روان‌شناس مراکز مشاوره، خدمات ارزشمندی ارائه کرده است. هم‌اکنون نیز سرپرست مرکز آموزش عالی فرهنگیان عترت در اسلامشهر است. دکتر حسین نژاد در تعاملات خود با دانش‌آموزان و تربیت

■ مستحضری که ۳۶۳۱۵۶ نفر از دانش‌آموزان روستایی و محروم دوره متوسطه در دبیرستان‌های شبانه‌روزی تحصیل می‌کنند. به نظر جناب عالی این مدرسه‌ها برای دانش‌آموزان چه مزیت یا آسیب‌هایی خواهند داشت؟

دانش‌آموزان این مدرسه‌ها به واسطه اینکه در دوره نوجوانی به سر می‌برند، هم‌زمان با تحولات جسمانی و روانی، مشکلاتی چون سازگاری با خویش‌نشدن دارند. اغلب نوجوانان این دوره رویای دور بودن از خانواده را دارند تا از نظارت و تسلط والدین دور باشند، اما وقتی در مقابل قوانین مدرسه شبانه‌روزی قرار می‌گیرند، تازه متوجه می‌شوند تسلط خانواده بهتر بود و از آن پس با مسئله سازگاری با فضای مدرسه مواجه می‌شوند. در این شرایط، نوجوانان از سه مرحله می‌گذرند: ۱. دوره سکوت و آشنا شدن با موقعیت؛ ۲. دوره مقابله کردن و برانگیختن علیه این قواعد؛ ۳. دوره پذیرش.

اکثر قریب به اتفاق آن‌ها در مرحله سوم به این نقطه خواهند رسید که قوانین مدرسه و کنترل و توقعات مسئولان اجتناب‌ناپذیر است و با آن‌ها کنار می‌آیند. اما گروهی دیگر با مشکلاتی مواجه خواهند شد و در دسرهایی خواهند داشت. در این شرایط که لازم است مسئولان مدرسه به سازگاری بهتر این بچه‌ها کمک کنند. در غیر این صورت این چالش ادامه پیدا خواهد کرد.

بچه‌ها در این دوره امتیازهای خوبی نیز به دست می‌آورند. اگر مدرسه‌های شبانه‌روزی نقش خود را به درستی ایفا کنند، بچه‌ها را برای زندگی آماده می‌کنند و می‌توانیم پیامد اجتماعی شدن را در آن‌ها ببینیم که شامل سه نمود «پذیرش قوانین، ارزش‌ها و هنجارها، و حتی درونی شدن آنان»، «خودنظم‌بخشی» و «یادگیری مهارت» است. بررسی‌ها و تحقیقات طولی ما نیز تأیید می‌کند، کسانی که در مدرسه‌های شبانه‌روزی درس خوانده‌اند، سازگارترند و تعاملات بهتری دارند.

■ به نظر می‌آید مشکلات جدا شدن و دوری از خانواده، به خصوص برای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه، از امتیازهای این مدرسه‌ها بیشتر است. نظر تان چیست؟

برای زندگی جایی بهتر از فضای خانواده نیست. ما حتی اگر امکانات شبانه‌روزی هم داشته باشیم نمی‌توانیم خانواده را از بچه‌ها بگیریم. آنجایی که بچه‌ها را به مدرسه شبانه‌روزی می‌فرستیم، ناگزیریم. دوره نوجوانی با بیولوژی شروع می‌شود، با رفتار اجتماعی ادامه پیدا می‌کند و با تغییرات فرهنگی به پایان می‌رسد. دوره اول متوسطه شروع دوره نوجوانی است. تغییرات جسمانی شروع می‌شوند و بیولوژی نوجوان هنوز مسیری را طی نکرده و به ثبات نرسیده است. بنابراین، ما نمی‌توانیم از او بخواهیم در ساختار اجتماعی مداخله کند و حضور داشته باشد. این فرایند مطمئناً برای بچه‌های دوره اول سخت‌تر خواهد بود. اما نمی‌توانیم بگوییم چون این تغییرات را سپری می‌کند، حتماً مشکلاتش بیشتر خواهد شد. خواه ناخواه چالش وجود دارد اما مدنظر داشته باشید که حضور بچه‌ها در مدرسه اجتناب‌ناپذیر است و اگر فضای مدرسه فضای زندگی باشد، مطمئناً بچه‌ها می‌توانند این فرایند را خوب طی کنند. بچه‌ها در دوره اول متوسطه مستعد درک قوانین و قراردادهای اجتماعی هستند. پس فرصت خوبی است که قوانین و قراردادهای اجتماعی را برای آن‌ها جا بیندازیم.

■ مدیران، مربیان، معلمان و سرپرستان دانش‌آموزان گروه هدف باید واجد چه صلاحیت‌هایی باشند؟ چه توصیه‌هایی به آنان برای کمک به این گروه از دانش‌آموزان دارید؟

در مدرسه‌های شبانه‌روزی به افرادی نیاز داریم که سازگار و رشدیافته باشند. در واقع، صلاحیت شخصیت آنان تأیید شده باشد. کسی که سوابق مشکلات سازگاری دارد، جایی در این مدرسه‌ها ندارد. همچنین، میزان پایداری آن‌ها به قوانین، ارزش‌ها و معیارهای موجود باید ارزیابی شود. کسی که قرار است بچه‌ها را جامعه‌پذیر کند، در درجه اول خودش باید اجتماعی باشد و نیازهای دانش‌آموز و شیوه ارتباط با او را بشناسد.

لازم است سبک رفتاری مدیران این مدرسه‌ها مشارکت‌جویانه باشد. یعنی فقط مدیر تصمیم‌گیرنده نباشد و دانش‌آموزان در فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دخالت داشته باشند. همچنین، مدیر باید دانش‌آموزان را در شورای انضباطی و کمیته‌های انضباطی مدرسه مشارکت دهد. مدیر باید این توانایی را داشته باشد که نیروهایش را در ساعات‌های غیردرسی نیز توزیع کند و معلمان را با این شرایط در مدرسه بپذیرد که در شیفت عصر و شب هم امکان حضور در مدرسه را داشته باشند.

معلم‌های مدرسه شبانه‌روزی باید ویژه باشند. اینکه معلم یک مدرسه عادی مداخله‌گر باشد معلم محورانه عمل کند، تا حدی قابل پذیرش است، اما معلم این مدرسه باید غیرمداخله‌گر و مطابق سبک انسانی عمل کند و به انگیزه درونی بچه‌ها اهمیت دهد. بچه‌ها با این شیوه می‌توانند ارتباط خوبی با معلمان داشته باشند. همچنین، معلمان با تعامل‌گرایی بچه‌ها را در کار گروهی مشارکت دهند. شک نکنید اگر در این مدرسه‌ها کار گروهی تخطئه شود، دانش‌آموز حوصله ماندن نخواهد داشت.

کار گروهی به یادگیری عمق می‌بخشد و اگر دانش‌آموزان در کلاس کار گروهی را یاد بگیرند، در خوابگاه هم بهتر عمل می‌کنند.

طیف سومی که با بچه‌ها در ارتباط هستند، سرپرستان مدرسه شبانه‌روزی هستند. هنر سرپرست مدرسه شبانه‌روزی کم از هنر مدیر این مدرسه نیست و اعتبار و اهمیتش برابر است. بنابراین، از بزرگ‌ترین وظایف مسئولان آموزش و پرورش این است که در انتخاب سرپرستان دقت کنند. سرپرست باید با دانش‌آموزان تعامل خوبی

فرهنگی دانش‌آموزان و آموزش مهارت‌های زندگی می‌توان از آن کمک گرفت. خودم در فضای شبانه‌روزی تربیت معلم مهارت‌های زیادی از کمک‌های اولیه گرفته تا کارهای هنری یاد گرفتم. باید مربی توانمندی را که خودش هم هنرمند باشد به کار بگیریم تا فعالیت‌های هنری مناسبی را گزینش کند و در ساعت‌های اوقات فراغت جا دهد. باید برنامه‌های فرهنگی را مهندسی کنیم و در عین حال حق انتخاب هم به دانش‌آموز بدهیم. این دو باید توأم و درهم تنیده باشند. وقتی می‌گوییم مدرسه زندگی، معنایش این است که بچه‌های ما باید ضمن اینکه زندگی را بفهمند، مهارت‌ها را هم یاد بگیرند و نگرش خوبی به درس داشته باشند. نگرش خوب به درس با اجبار به دست نمی‌آید، بلکه باید امکانات در اختیارشان قرار دهیم تا انتخاب کنند. اولویت برنامه درسی این مدرسه‌ها، برنامه درسی مصوب است و نباید خارج از آن، بار درسی و حجم آموزش دانش‌آموزان را سنگین کنیم.

■ یکی از اهداف مهم تأسیس مدرسه‌های شبانه‌روزی، پیشگیری از مهاجرت دانش‌آموزان مناطق روستایی به مراکز شهری و فراهم کردن زمینه تربیت نیروی انسانی مورد نیاز این مناطق است. برای تحقق این هدف مهم چه راهکارها و توصیه‌هایی پیشنهاد می‌کنید؟

بخشی از شکل‌گیری هویت در دوره نوجوانی، هویت محلی قومی است. باید در دانش‌آموزان عرق به شهر و میل به زندگی در منطقه خود را به وجود آوریم و امتیازهایی برای آنان در نظر بگیریم تا در منطقه خود مشغول کار و فعالیت شوند. همچنین، یکی از هنرهای این مدرسه‌ها باید این باشد که دانش‌آموزان موفق را به مدرسه برگردانند و فرصت و امتیازهایی بدهند تا در آنجا کار کنند. یعنی فارغ‌التحصیلان خود را رها نکنند. با این کار، ارتباط آنان با شهرشان حفظ خواهد شد و الگویی برای دانش‌آموزان فعلی هم می‌شوند. سرمشق‌ها ابزارهای هویت‌یابی و بازگشت به اصل هستند.

■ با توجه به مطالعات و بررسی‌هایتان بفرمایید سازماندهی مدرسه‌های شبانه‌روزی در سایر کشورها چگونه است؟

همه کشورهای دنیا این مدرسه‌ها را تجربه کرده‌اند، اما هم‌اکنون در حال جایگزین کردن آموزش‌های مجازی و معلمان سیار (به خصوص برای بچه‌های سنین پایین‌تر) هستند که مطابق زمان‌بندی مشخص به دانش‌آموزان خدمت می‌رسانند. همچنین، خدمات رفاهی و سرمایه‌گذاری‌های بهتری در این حوزه دارند.

نکته آخر

■ برنامه‌ریزان کلان به مدرسه‌های شبانه‌روزی به عنوان فضایی هزینه‌بر نگاه می‌کنند یا به عنوان فضای سرمایه‌گذاری و تأمین‌کننده نیازهای مناطقی که بچه‌ها در آن بزرگ شده‌اند؟

باید نگاهمان این باشد که نیروهایی که تربیت می‌کنیم، بازوی مردم منطقه خواهند شد. بنابراین، در تربیت آنان به دنبال صرفه‌جویی در هزینه‌ها نباشیم. این مدرسه‌ها در نظام‌های سیاست‌گذاری، علاوه بر آموزش و پرورش، باید مورد حمایت وزارت کشور، استانداری، شهرداری و فرمانداری نیز قرار گیرند. مدرسه جزیره‌ای درست نکنیم.

داشته باشد و در شرایط بحرانی ناجی بچه‌ها باشد.

لازم است برای سرپرستان، معلمان و مدیر دوره‌های ویژه برخورد و ارتباط مؤثر تعریف کرد. ارتباط با خانواده نیز برای هر سه گروه نکته‌ای کلیدی است. حتماً باید با والدین ارتباط مستقیم و عمیق داشته باشند و نشست‌های مسئول، دانش‌آموز و اولیا تشکیل دهند. همچنین، مربی تربیتی، مشاور و کتابدار مدرسه شبانه‌روزی باید پست شناور داشته باشند و در ساعت‌های عصر و شب به بچه‌ها خدمات ارائه کنند.

همه افرادی که خارج از ساعت اداری با این بچه‌ها در ارتباط‌اند، همچون آشپز، سرایدار و نگهبان، باید از شخصیت سالمی برخوردار باشند و در انتخابشان دقت شود. این بچه‌ها، هم با بحران سن (دوره نوجوانی) و هم با بحران دوری از خانواده مواجه هستند. بنابراین، به کسانی نیاز داریم که در مدیریت روابط و حل تعارض مهارت داشته باشند. در این مدارس، به افرادی توانمند و قوی نیاز داریم که مهارت‌های عملی و ارتباطی، همچون نحوه ابراز وجود، همدلی و جرئت‌ورزی را بیاموزند. به جای اینکه افراد توانمند را در ستاد بنشانیم، آن‌ها را به مدرسه‌های شبانه‌روزی منتقل کنیم، چرا که این کار تأثیر عمیق‌تری خواهد داشت.

■ با توجه با اینکه بخش عمده‌ای از زمان حضور دانش‌آموزان در مدرسه‌های شبانه‌روزی به ساعات غیررسمی و اوقات فراغت آن‌ها مربوط است، به منظور استفاده بهینه از این زمان و اثربخشی آن، مدیران و مربیان این مدرسه‌ها باید بر چه موضوعات و محورهایی متمرکز شوند و برنامه‌ریزی کنند؟

از آنجا که «تحرک جسمانی» از مهم‌ترین نیازهای نوجوان است، فضای ورزشی این مدرسه‌ها باید در اولویت اول قرار بگیرد. فضای ورزشی ابزار تخلیه هیجان، و تفهیم یادگیری و ابزاری است که بچه‌ها به وسیله آن به رشد جسمانی خود جهت می‌دهند. «فضای کتابخانه‌ای» غنی نیز جایگاه مهمی در چگونگی اوقات فراغت بچه‌ها دارد. اینکه کتابدار فقط در ساعت آموزشی در مدرسه حضور داشته باشد، کافی نیست فضای کتابخانه باید برای استفاده دانش‌آموزان در ساعت‌های غیرآموزشی نیز مهیا شود و کتاب‌های متنوع با مدیریت صحیح در اختیارشان قرار گیرند.

فضای شبانه‌روزی بهترین شرایطی است که برای فعالیت‌های

یکی از شاخص‌های ارزیابی اثربخشی و کارآمدی هر مجموعه تربیتی این است که فارغ‌التحصیلان آن، پس از گذراندن دوره‌های مربوط، دوباره به آن مرکز یا مجموعه بازگردند و در آن‌جا با انگیزه‌ای بیش از پیش مشغول فعالیت شوند. در این زمینه، توفیق بعضی مدرسه‌های شبانه‌روزی که دانش‌آموزان دیروز آن‌ها معلم‌های امروز مدرسه‌های خودشان شده‌اند، ستودنی است!

با خانم فرشته بابک و آقای غلامرضا محمدیان که نمونه‌هایی از این افراد هستند، به گفت‌وگو نشستیم.

در بهمن ۹۲ از طریق کنکور موفق به ورود به دانشگاه فرهنگیان حضرت معصومه (س) قم شدم و دوران دانشجویی خود را در جوار حضرت معصومه (س) و مسجد مقدس جمکران سپری کردم. آن دوران از شیرین‌ترین روزهای زندگی من بودند. سعی کرده‌ام

فرشته بابک، دبیر دینی، عربی و قرآن، متولد آذرماه سال ۱۳۷۳، بزرگ‌شده روستای چم چرود (چمچرود) از توابع شهرستان چرداول در استان ایلام هستم. تمام دوران راهنمایی و دبیرستان خود را در مدرسه شبانه‌روزی حدیث و هاجر بلاه‌تره گذرانده‌ام.

تمام چیزهایی را که در این دوران یاد گرفته‌ام، در دوران تدریس خود به نحو احسن به کار ببرم و از بهترین و به‌روزترین روش‌های تدریس در کلاس درس استفاده کنم. اکنون نیز در همان مدرسه‌ای که روزگاری خودم دانش‌آموزش بوده‌ام تدریس می‌کنم. در واقع با معلمان خود همکار شده‌ام. خداوند را بابت این لطف بی‌پایانش شاکر هستم و تمام تلاش خود را می‌کنم که دانش‌آموزانم از لحاظ تحصیلی، آموزشی و عاطفی در سطح دانش‌آموزان کلان‌شهرها باشند.

■ در چه دورانی وارد مدرسه شبانه‌روزی شدید؟

با توجه به اینکه بنده در روستا زندگی می‌کردم و تنها دوره تحصیلی موجود در روستا دوره ابتدایی بود، مجبور شدم برای ادامه تحصیل به اندازه هفت روستا از محل سکونت دور شوم و به مدرسه شبانه‌روزی بروم. این‌طور شد که تمام دوران راهنمایی (متوسطه اول) و دبیرستان را در مرکز شبانه‌روزی حدیث و هاجر بلاوه گذراندم.

■ وضعیت تحصیل در آن زمان چگونه بود؟

ادامه تحصیل برای کسانی (به‌خصوص دخترانی) که در روستاهای دور افتاده زندگی می‌کردند و شرایط اقتصادی مطلوبی نداشتند، به شدت سخت بود. به همین دلیل، خیلی از افراد ترک تحصیل می‌کردند. ولی خوشبختانه وجود خوابگاه شبانه‌روزی، بنده و دوستانم را از بی‌سوادی نجات داد.

■ از اینکه در مدرسه محل تحصیل خودتان خدمت می‌کنید، چه حسی دارید؟

حس خیلی خوب و لذت‌بخشی است و احساس مسئولیت بیشتری هم دارم. دوست دارم مشکلاتی را که خودم در محیط مدرسه یا خوابگاه داشتیم، دانش‌آموزانمان نداشته باشند. بچه‌ها هم چون به سابقه تحصیل من واقف هستند، بهتر با من درددل می‌کنند و مشکلاتشان را در میان می‌گذارند. البته مدیر مدرسه، سرکار خانم دارابی، که ۱۲ سال است مدیر این دبیرستان است، بسیار کوشا، با انگیزه و نسبت به بچه‌ها مهربان و متعهد است و در رفع مشکلات بچه‌ها و داشتن مدرسه‌ای با تجهیزات خوب و امکانات عالی می‌کوشد.

■ دید شما نسبت به مدرسه‌های شبانه‌روزی چگونه است؟

از نگاه من می‌توانند نقش فرشته نجات خیلی از دانش‌آموزان از جهل و بی‌سوادی باشند. اگر این‌گونه مدرسه‌ها نباشند، تعداد قابل توجهی از دانش‌آموزان، با وجود داشتن استعداد و توان تحصیلی بالا، مجبور به ترک تحصیل می‌شوند. اگرچه دور از خانواده زندگی کردن، آن هم در ابتدای سن نوجوانی، سخت است و مشکلات خاص خود را دارد، ولی در عین حال شرایط جغرافیایی و پراکندگی جمعیت موجود و نبود دسترسی به مدرسه، اقتضا می‌کند که مدرسه شبانه‌روزی را انتخاب کنیم.

■ چه تجربه‌های ارزنده‌ای از آن زمان دارید که در کار فعلی از آن‌ها بهره می‌برید؟

در طول هفت سالی که در شبانه‌روزی درس خواندم، تجربه‌های تلخ و شیرین بسیاری کسب کردم که الان مجال گفتن همه آن‌ها را ندارم. شاید تلخی آن‌ها تنها به دور بودن از خانواده مربوط باشد البته این خود از من شخصیتی مستقل و با اعتمادبه‌نفس ساخت. دیگر اینکه در زندگی به شکل گروهی، مسئولیت‌پذیری، توجه به تفاوت‌های فردی، عشق ورزیدن به دیگران و اخلاق خوب را با تمام وجود تجربه کردم. الان هم سعی می‌کنم خوبی‌ها را به دانش‌آموزانم انتقال دهم و حس مسئولیت‌پذیری را در آن‌ها زنده کنم تا همیشه و با همه خوش‌اخلاق باشند.

■ برای همکارانی که در مدرسه‌های شبانه‌روزی فعالیت می‌کنند چه پیشنهادی دارید؟

پیشنهاد بنده، به‌عنوان عضو کوچکی از این مجموعه بزرگ، این است که پای درددل‌های دانش‌آموزان بنشینند، به خواسته‌های آن‌ها توجه کنند و در صورت امکان، دانش‌آموزانی را که وضعیت اقتصادی و خانوادگی نامطلوبی دارند شناسایی و به آن‌ها کمک کنند. دیگر اینکه دانش‌آموزان را مسئولیت‌پذیر و با اعتمادبه‌نفس بار بیاورند. امکانات ورزشی و سرگرمی هم در اختیار آنان قرار دهند.

گفت‌وگو
با دکتر غلامرضا محمدیان،
مدیر مدرسه شبانه‌روزی
شهید ترابی مشهد

آزادی عمل و برنامه‌ریزی

مطهری» در روستای خادم‌آباد به کارش ادامه داد. این سال اولین تجربه من از چشیدن طعم جنگ در صحنه دفاع مقدس بود که دو سال ادامه پیدا کرد و در طول این دوران سه بار مجروح شدم. این موضوع من را از ادامه درس بازداشت. در سال ۱۳۶۸ با درجه ممتاز از دانش‌سرا فارغ‌التحصیل و مهرماه همان سال اولین حضور را در کلاس درس به‌عنوان معلم تجربه کردم. البته تدریس هم مرا از ادامه تحصیل باز نداشت. سال ۱۳۷۰ به تربیت‌معلم وارد شدم. دو سال بعد در رشته کارشناسی مدیریت آموزشی پذیرفته شدم و سال ۸۴ در رشته تاریخ تمدن اسلامی فوق لیسانس گرفتم. سال ۱۳۸۶ در رشته حقوق و مبانی فوق لیسانس گرفتم و در سال ۱۳۸۹ به دکترای همین رشته رسیدم.

■ **جناب آقای محمدیان، لطفاً برای آغاز مصاحبه، کمی از خودتان، به‌عنوان یکی از باسابقه‌ترین مدیران مدرسه‌های شبانه‌روزی کشور، بگویید.**
این جانب غلامرضا محمدیان در اسفند ۱۳۵۰ در یک خانواده مذهبی در روستای سیاسر از توابع منطقه احمدآباد شهرستان مشهد به دنیا آمدم. دوران ابتدایی را در همان روستای زادگاهم و راهنمایی را در سال ۱۳۶۱، در مدرسه شبانه‌روزی روستای سنگ‌بست از توابع منطقه احمدآباد گذراندم. در اوج جنگ تحمیلی، یعنی سال ۱۳۶۴، در آزمون دانش‌سرای مقدماتی تربیت‌معلم شرکت کردم و توانستم در همان مدرسه شبانه‌روزی سنگ‌بست اولین سال دانش‌سرا را بگذرانم. در سال ۱۳۶۵ دانش‌سرا از حالت ضمیمه خارج و با نام «دانش‌سرای مقدماتی شهید

از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۱ در مرکز تربیت‌معلم شهید بهشتی مشهد مشغول کار بودم و از سال ۱۳۹۲ مدیر دبیرستان شبانه‌روزی شهید ترابی هستم که در واقع همان دانش‌سرای مقدماتی محل تحصیل بود و بعدها به دبیرستان شبانه‌روزی تغییر کاربری داد.

■ لطفاً کمی از ویژگی‌های مدرسه‌های شبانه‌روزی و اثرات مثبت آن بر دانش‌آموزانی که در این‌گونه مدرسه‌ها درس می‌خوانند بگویید.

هر چند فلسفه تشکیل چنین آموزشگاه‌هایی امکان ادامه تحصیل دانش‌آموزان روستایی بوده و هست، اما در کنار آن می‌توان از موارد زیر نیز به‌عنوان کاربردهای تربیتی مدرسه‌های شبانه‌روزی نام برد:

- آموزش زندگی جمعی برای ورود به جامعه
- آموزش مهارت‌های اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی در طول شبانه‌روز
- آشنایی با فرهنگ‌های متنوع جوامع روستایی
- مهارت‌آموزی برای شکل دادن به زندگی مستقل
- بسترسازی برای بروز استعدادها دانش‌آموزان روستایی
- تربیت دانش‌آموزان از لحاظ اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی.

- دوستی‌های طولانی‌مدت دانش‌آموزان شبانه‌روزی و ادامه و استحکام آن‌ها در آینده که می‌تواند بسترهای مناسبی برای فعالیت‌ها و کارهای بزرگ در آینده باشد.

■ تحصیل با مدارج ممتاز در مدرسه‌های شبانه‌روزی از یک طرف و ادامه کار در این‌گونه مدرسه‌ها از سوی دیگر حتماً تجربیات ارزنده‌ای به‌همراه دارد. لطفاً اگر در این خصوص مطلبی دارید، بیان کنید.

تیتروار به موارد زیر اشاره می‌کنم:

- تشکیل کلاس‌های فوق‌برنامه
- ایجاد کلاس‌های مهارت‌آموزی برای آماده‌سازی دانش‌آموزان به‌منظور ورود به جامعه، به خصوص برای دانش‌آموزان رشته‌های نظری
- تعامل سازنده با سرپرستان و کمک به بالا بردن تخصص و تعهد آنان
- تأکید بر تشکیل مستمر کلاس‌های آموزش خانواده
- استفاده از کارشناسان و روحانیون و هر کسی که بتواند فارغ از آموزش‌های کلاسیک، به ورود سالم

دانش‌آموزان به جامعه کمک کند.

- برگزاری اردوهای متعدد که باعث همدلی و یادگیری زیادی می‌شود.
- استفاده از ظرفیت‌های سایر نهادها و دستگاه‌های دیگر برای پیشرفت آموزشی و فرهنگی دانش‌آموزان.
- بهترین مکان برای پرورش دادن مردان و زنان موفق در آینده.
- آشنا کردن دانش‌آموزان با سنت‌ها و پایبندی‌های اخلاقی

■ در پایان، اگر پیشنهاد یا نظری دارید بیان کنید.

- مدیر مدرسه شبانه‌روزی حتماً باید تمامی مراحل و پست‌ها را در مراکز شبانه‌روزی بگذراند و سپس به‌عنوان مدیر انتخاب شود.
- مراکز شبانه‌روزی باید از پوشش مدرسه‌های عادی خارج شوند.
- بهترین عوامل اجرایی آموزشی از قبیل معاون، سرپرست و نیروی خدماتی باید در این مدرسه‌ها به‌کار گرفته شوند.
- لازم است برنامه آموزشی و پرورشی مدونی برای این مراکز در نظر گرفته شود.
- باید از اوقات فراغت دانش‌آموزان به‌طور مفید استفاده شود.
- برنامه غذایی این مراکز با توجه به سن و جنسیت تنظیم شود.
- این مراکز باید از حداقل امکانات رفاهی مثل سالن‌های چندمنظوره، خوابگاه مناسب، حمام، غذاخوری و آشپزخانه برخوردار باشند.
- اگر در مکانی چند مرکز شبانه‌روزی دایر باشد، به‌منظور صرفه‌جویی یک مدیر برای آن‌ها در نظر گرفته شود.
- فضا و خوابگاه‌ها طوری باشند که دانش‌آموزان در آن‌ها احساس امنیت و آسایش کنند.
- قانونی در نظر گرفته شود که اگر دانش‌آموزی چندین سال از این مراکز استفاده کرد، ولی پیشرفت نداشت، خسارت و جریمه بپردازد.
- مدیران مراکز آموزشی آزادی عمل بیشتری داشته باشند.
- از تجربه‌های همکاران و دانش‌آموزانی که در این مراکز بوده‌اند، برای پیشرفت آموزشی، پرورشی و فرهنگی دانش‌آموزان استفاده شود.

تأسیس دبیرستان‌های شبانه‌روزی در ایران

اکبر زمانی

واجب‌التعلیم، یکی از چالش‌های مهم نظام تعلیم و تربیت کشور محسوب می‌شود. مدرسه‌های شبانه‌روزی روستاهای مناطق محروم از سازوکارهای مهمی هستند که با رویکرد تحقق عدالت آموزشی و ارتقای پوشش تحصیلی تأسیس و راه‌اندازی شده‌اند. راهبردهایی نظیر تأسیس مدرسه‌های روستامرکزی و نیز شبانه‌روزی مورد توجه بوده‌اند. لیکن از آنجا که ایجاد مدرسه‌های روستامرکزی برای همه مناطق، با توجه به شرایط جغرافیایی و اقلیمی متفاوت، نمی‌توانست محقق شود، لذا تأسیس مدرسه‌های شبانه‌روزی در برخی مناطق ضروری به نظر می‌رسید.

نوع اداره دبیرستان‌های شبانه‌روزی

تا قبل از سال تحصیلی ۷۹ - ۱۳۷۸ مدرسه‌های شبانه‌روزی در دوره‌های اول متوسطه (راهنمایی) و دوم متوسطه، براساس دستورالعمل و بخش‌نامه‌های اداری مدیریت می‌شدند. اما کاستی‌ها و نوع مدیریت حاکم بر سازمان این واحدهای آموزشی، از نبود یک نظام جامع و

طرح ایجاد دبیرستان‌های شبانه‌روزی دوره اول (راهنمایی تحصیلی و متوسطه) در سال تحصیلی ۵۵ - ۱۳۵۴ با احداث ۹ باب مدرسه و ۱۲۸۸ نفر دانش‌آموز در ۹ منطقه آموزشی از ۹ استان کشور به مرحله اجرا درآمد و با وجود مشکلات و کمبودها، به تدریج با استقبال روستائیان روبه‌رو شد. این استقبال به توسعه مدارس شبانه‌روزی منجر شد؛ به گونه‌ای که تا سال ۱۳۵۷ تعداد این مدارس به ۶۵ باب رسید. لیکن بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، در راستای تحقق بخشیدن به اصل ۳۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در جهت سیاست‌های محرومیت‌زدایی و بسط عدالت آموزشی، توسعه کمی این مدارس در مناطق روستایی شتاب قابل ملاحظه‌ای یافت. یکی از مهم‌ترین دلایل رشد و توسعه مدرسه‌های شبانه‌روزی در نظام آموزشی کشور، فراهم کردن امکانات ادامه تحصیل فارغ‌التحصیلان دوره ابتدایی و ادامه تحصیل در دبیرستان‌های دوره‌های اول و دوم متوسطه در اقصانقاط کشور، به ویژه مناطق پراکنده روستایی بود. پوشش کامل تحصیلی و حضور آحاد دانش‌آموزان

عشایری از بین دانش‌آموزان بومی. در بند یک فصل اول دستورالعمل اجرایی مدرسه‌های شبانه‌روزی تصریح شده است: مدرسه‌های شبانه‌روزی مدرسه‌هایی هستند که برای پذیرش دانش‌آموزان روستاهای کم‌جمعیت و پراکنده که امکان ادامه تحصیل آنان در مدرسه‌های عادی و روستامرکزی مقدور نیست، و همچنین برای توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، با برنامه‌ای مشخص و به‌صورت تمام‌وقت (۲۴ ساعت در شبانه‌روز) تأسیس می‌شوند و علاوه بر امکانات آموزشی، دارای محل بیتوته (خوابگاه)، وسایل، امکانات تغذیه، بهداشتی، ورزشی و تجهیزات شبانه‌روزی هستند. این فصل با تأکید بر اجرای برنامه‌هایی مشتمل بر آموزش رسمی و مصوب تشکیل کلاس‌های فوق‌برنامه و سایر برنامه‌های سازنده، مفید و متنوع، نظیر برگزاری فریضه نماز جماعت، آموزش قرآن و قرائت و ادعیه، احکام، امور بهداشتی، انجام تکالیف درسی، تمرین و مطالعه و پژوهش، تحقیق و مسابقات ورزشی و هنری صورت خواهد گرفت.

منسجم برای اداره آن‌ها ناشی می‌شد تا اینکه اساس‌نامه و طرح آن در جلسه ششصد و پنجاه و دوم شورای عالی آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۲۰ به تصویب رسید. مطابق ماده ۲۰ اساس‌نامه مدرسه‌های شبانه‌روزی، دستورالعمل اجرایی این مدرسه‌ها با امضای وزیر وقت آموزش و پرورش، طی شماره ۱۴۰/۳۶۲۳۰ در تاریخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۷ برای اجرا به اداره‌های کل آموزش و پرورش ابلاغ شد. هدف از آن عبارت است از: افزایش درصد پوشش تحصیلی دانش‌آموزان روستایی، عشایری و مناطق محروم و جلوگیری از هدر رفتن استعدادها و توانایی‌های نوجوانان مناطق مذکور؛ ارتقای سطح کیفی آموزش و کاهش افت تحصیلی؛ فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای تربیت دانش‌آموزان با بهره‌گیری از اوقات فراغت آن‌ها؛ پیشگیری از تبعات اخلاقی و اجتماعی ناشی از مهاجرت دانش‌آموزان روستایی به مراکز شهری؛ استفاده بهینه از نیروی انسانی و امکانات و اعتبارات آموزش و پرورش در مناطق کم‌جمعیت؛ فراهم کردن زمینه تربیت نیروی انسانی مورد نیاز مناطق محروم و

خوداتکایی

در مدرسه‌های شبانه‌روزی

درجه‌ای از استقلال و خودکفایی به‌وجود آید. بخش‌نامه را ورق زدم. اولین موردی که مشاهده کردم این بود:

طرح خوداتکایی

منظور از طرح خوداتکایی، آموزش دانش‌آموزان در زمینه‌های مشاغل و حرفه‌های مورد نیاز آنان و جامعه، با توجه به امکانات و تجهیزات، و تقویت فرهنگ کار و تولید در مدرسه است تا از این طریق زمینه‌اتکای به خود برای دانش‌آموزان و مدرسه‌های تحت پوشش طرح فراهم شود.

چند سال پیش که در پست کارشناسی مدرسه‌های شبانه‌روزی و نمونه دولتی دفتر دوره اول متوسطه شروع به کار کردم اولین چیزی که نظرم را جلب کرد، طرحی بود با عنوان «خوداتکایی». این عنوان سؤالات بسیاری در ذهن من ایجاد کرد:

چه هدفی پشت این عنوان وجود دارد؟
 کدام مدرسه‌ها مجری این طرح هستند؟
 تعریف عملیاتی این طرح چیست؟
 ویژه‌دانش‌آموزان است یا دبیران یا مدیران و ...؟
 پس از اجرا چه نتایجی در پی خواهد داشت؟
 و ...؟

قبل از خواندن محتوا، از نام طرح حدس زدم که باید از اجرای آن

اهداف

- ✓ گسترش و تعمیق مهارت‌های فردی به‌منظور ارتقای سطح خودباوری ملی
- ✓ تقویت روحیه کار، تلاش و فرهنگ کارآفرینی و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان
- ✓ ایجاد زمینه کسب مهارت در خصوص فعالیت‌ها و حرفه‌های مورد علاقه دانش‌آموزان
- ✓ استفاده مناسب از اوقات فراغت به منظور به‌کارگیری استعداد و علاقه دانش‌آموزان برای مشارکت در کارهای گروهی
- ✓ استفاده بهینه از امکانات موجود در مدارس شبانه‌روزی به منظور ارتقای سطح مهارت‌ها
- ✓ ایجاد رغبت در دانش‌آموزان برای انتخاب شغل مورد نظر خود در آینده
- ✓ امکان کسب درآمد برای دانش‌آموزان و تأمین بخشی از هزینه‌های تحصیلی
- ✓ بومی‌سازی مهارت‌ها برحسب موقعیت جغرافیایی، اقتصادی و اجتماعی مناطق کشور
- ✓ بسترسازی برای خوداشتغالی فارغ‌التحصیلان مدرسه‌های شبانه‌روزی
- ✓ استفاده از محصولات تولیدی در مدرسه‌ها برای دانش‌آموزان
- تا اینجا فهمیدیم که اجرای این طرح در مدرسه، یک تخصص شغلی در حد نوجوانان دوره اول متوسطه ایجاد می‌کند که در آینده ممکن است حتی برای امرار معاش خانواده نیز به کار آید.
- بعدها در بازدید از استان‌ها نمونه‌های جالبی از فعالیت‌های دانش‌آموزان در این طرح را مشاهده کردم:

در مدرسه دخترانه «شکفته دل» سرعین اردبیل گل‌سرها و

بافتنی‌های زیبایی دیدم که دانش‌آموزان در طرح‌ها و مدل‌های متنوع درست کرده بودند و تعداد زیادی از آن‌ها را هم

در نمایشگاهی که قبلاً برگزار شده بود زیبا بودند که اگر در خارج از مدرسه می‌دیدم، هرگز تصور نمی‌کردم این دست‌های کوچک خالق کارهایی به این ظرافت و زیبایی باشند.

در استان همدان، منطقه بهار، مدرسه دخترانه صدرا، در اتاقی کوچک و ساده از اتاق‌های خوابگاه، دانش‌آموزان از تکه چرم‌های رنگی، کیف پول‌های زیبای دست‌دوزی دوخته بودند که نمونه‌های آن‌ها را قبلاً با قیمت خیلی بالا در بازار دیده بودم.

در استان سیستان و بلوچستان، منطقه هیرمند، مدرسه پسرانه شهید محلاتی، بخشی از محوطه مدرسه را به کشت سیر اختصاص داده و قسمتی از بنای قدیمی مدرسه را که برای آموزش قابل استفاده نبود، به پرورش بلدرچین اختصاص داده بودند. البته طبق اهداف برنامه، مدیریت کاشت و تولید سیرها و پرورش بلدرچین‌ها کاملاً با دانش‌آموزان بود.

چنین بود که معنای واقعی طرح خوداتکایی را به‌درستی درک کردم. البته با خود می‌اندیشم، اگر همه درس‌های مدرسه به همین ترتیب درس زندگی باشند، دانش‌آموزان پس از فارغ‌التحصیلی منتظر ایجاد شغل از طرف مراجع بالاتر نخواهند بود، چراکه خودشان مهارت و توانایی انجام بسیاری از کارها را دارند و حتی می‌توانند در حوزه کارآفرینی نیز نقش خوبی ایفا کنند.

مدرسه‌های شبانه‌روزی دیگر کشورها

مهدی فیاضی

دانش‌آموزان منتخب به ناچار به‌طور محدود و در برخی از شهرهای محوری تأسیس می‌شوند. این‌گونه مدرسه‌ها در اکثر کشورها، فراوانی دارند.

۳ **مدرسه‌های شبانه‌روزی فرهیختگان؛** مأموریت این مدرسه‌ها پرورش کنشگران اجتماعی-اقتصادی برای فرزندان متقاضی از خانواده‌های خواص و طبقات بالای اجتماعی است. این مدرسه‌ها علاوه بر درس‌های رسمی، مهارت‌افزایی و دانش‌افزایی و کاربست بسیاری از موضوعات هنری، اجتماعی، مدیریتی، کارآفرینی را نیز عرضه می‌کنند تا دانش‌آموزان سریع‌تر به توانایی‌های برجسته اجتماعی و رهبری برسند. این‌گونه مدرسه‌ها در برخی کشورهای اروپایی مثل انگلستان، برای خانواده‌های اشراف و ممتاز، مرسوم است.

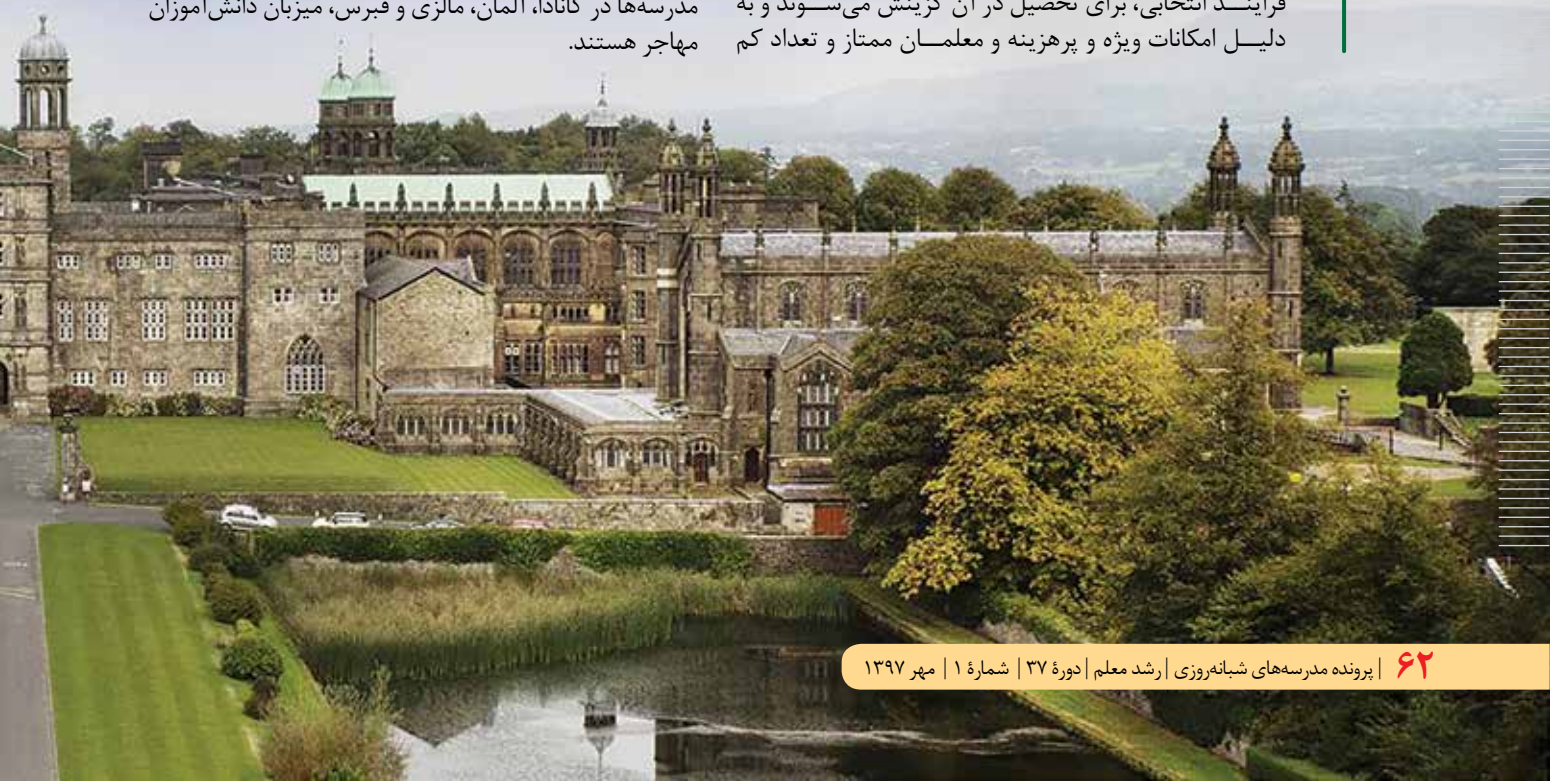
۴ **مدرسه‌های شبانه‌روزی مهاجرین و پناهجویان؛** دانش‌آموزان داوطلب مهاجرت به کشور برخوردار را پذیرش می‌کنند. از آنجا که نوجوانان باید زبان کشور مقصد را فراگیرند و تحصیلات خود را در چارچوب فرهنگی شهروندی و مراحل قانونی کشور مقصد بگذرانند، در حالی که والدینشان در کشور دیگری هستند، به این‌گونه مدرسه‌ها رجوع می‌کنند یا سپرده می‌شوند و آن مدرسه‌ها تلاش می‌کنند شرایط مورد اطمینان والدین را تأمین کنند. نمونه‌هایی از این‌گونه مدرسه‌ها در کانادا، آلمان، مالزی و قبرس، میزبان دانش‌آموزان مهاجر هستند.

مدرسه‌های شبانه‌روزی به دلیل عرضه خدمات آموزشی و تربیتی ویژه و متنوع و داشتن دانش‌آموزان دارای تقاضای خاص که عموماً با مدرسه بعد مسافت دارند، مورد اقبال قرار گرفته‌اند و در تمام کشورهای برخوردار یا کم‌برخوردار وجود دارند. این مدرسه‌ها از زیرمجموعه‌های مدرسه زندگی هستند، زیرا علاوه بر دانش‌افزایی و مهارت‌افزایی علمی دانش‌آموزان، مهارت زندگی و سبک زندگی ایشان را نیز براساس برنامه درسی رسمی و غیررسمی و برنامه درسی آشکار و پنهان، معماری می‌کنند.

انواع مدرسه‌های شبانه‌روزی و رسالت آن‌ها

۱ **مدرسه‌های شبانه‌روزی معارف اسلامی؛** علاوه بر درس‌های رسمی، درس‌های حوزوی و معارف اسلامی را نیز ارائه می‌دهند و به دلیل حجم زیاد موضوعات آموزشی، کم بودن استادان ماهر و پراکنده بودن دانش‌آموزان متقاضی در برخی نقاط جغرافیایی، به‌طور متمرکز ایجاد می‌شوند و محصلان از شهرهای متفاوت در آن بیتوته می‌کنند. این‌گونه مدرسه‌ها در پاکستان، هند و اندونزی رواج دارند.

۲ **مدرسه‌های شبانه‌روزی نخبگان؛** درس‌های رسمی و پژوهشی را در تراز نخبگان و تیزهوشان عرضه می‌کنند و دانش‌آموزان تیزهوش و نخبه از جغرافیای پراکنده، با فرایند انتخابی، برای تحصیل در آن گزینش می‌شوند و به دلیل امکانات ویژه و پرهزینه و معلمان ممتاز و تعداد کم

۵. **مدرسه‌های شبانه‌روزی معمولی؛ شرایط بیتوته را**

برای محصلان خود ایجاد می‌کنند تا دانش‌آموزان دچار مشکل بعد مسافت و ساکن مناطق دچار کمبود مدرسه، با تجمع در این مدرسه‌ها تحصیل کنند. عموماً دانش‌آموزانی که در خانه شرایط مطلوبی برای درس خواندن آن‌ها وجود ندارد (برای مثال، مدام در سفر هستند، اختلافات خانوادگی دارند یا پرجمعیت هستند و یا سطح سواد اولیا پایین است) و در عین حال انگیزه بالایی برای پیشرفت تحصیلی دارند، متقاضی این‌گونه مدارس هستند. در هند و آفریقا این‌گونه مدرسه‌ها زیادند و برخی کشورهای اروپایی آن‌ها را در آفریقا توسعه داده‌اند.

۶. **مدرسه‌های شبانه‌روزی بدسرپرستان استثنایی‌ها؛**

دانش‌آموزان آن‌ها، به دلایل قانونی یا ناتوانی خانواده‌ها یا دانش‌آموزان، یا بی‌تعهدی سرپرستان، به این‌گونه مدارس سپرده می‌شوند. بسیاری از کارشناسان با تفکیک موضوعی محصلان به این شیوه مخالف و معتقدند، غیر از دانش‌آموزان استثنایی مغزی و بزهکار، شایسته است بقیه نونهالان و نوجوانان در جمع دانش‌آموزان معمولی و البته با تأمین نیازهای خاص ایشان تحصیل کنند.

در مدرسه‌های شبانه‌روزی، «موضوعات خاصی» نیاز به تدبیر دارند که برای کارآمدی و اثربخشی مدرسه‌ها، مورد توجه قرار می‌گیرند. برخی از آن‌ها در زیر می‌آیند.

۱. «برنامه درسی» بر اساس چشم‌انداز و مأموریت و رسالتی که مدرسه‌های شبانه‌روزی برای کارکرد خود قائل هستند و با ترکیب موضوعات مدیریت حیات محصلان تدوین می‌شود و در برنامه راهبردی و شعارهای اعلامی مدرسه بازتاب دارد.

۲. برنامه‌ریزی مکمل: مدرسه‌های شبانه‌روزی برای شیف‌ت عصر نیز برنامه خاص دارند و آن‌ها در طول شبانه‌روز حداقل دو مأموریت دارند؛ یک مأموریت آموزش‌های رسمی است و مأموریت دیگر ارائه برنامه‌های اختصاصی و متمایز است.

۳. «سن» دانش‌آموزان مهم است و معمولاً مدارس شبانه‌روزی برای سن متوسطه دوم و با چالش‌های بیشتر برای دوره‌های پایین‌تر است تا دانش‌آموزان توان تاب‌آوری و تطبیق و پذیرش لازم را داشته باشند.

۴. «محیط مدرسه» تأمین‌کننده سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان است. اقامتگاه و پانسینون با کمپ و اردوگاه و بوستان ترکیب شده‌اند و از تنوع محیطی و جامعیت امکانات و نشاط‌آوری، از جمله فضای سبز، فضای تفریحی، امکانات رفاهی و فضاهای شخصی و خصوصی بیشتری برخوردارند.

۵. در اکثر کشورها، حتی اگر مدرسه‌ها مختلط باشند، شرایط اقامتگاه و پانسینون به صورت «تفکیکی» است.

۶. «تنوع تغذیه» پوشش‌دهنده سلامت جسمی محصلان و تأمین‌کننده تمام مواد مورد نیاز بدن است.

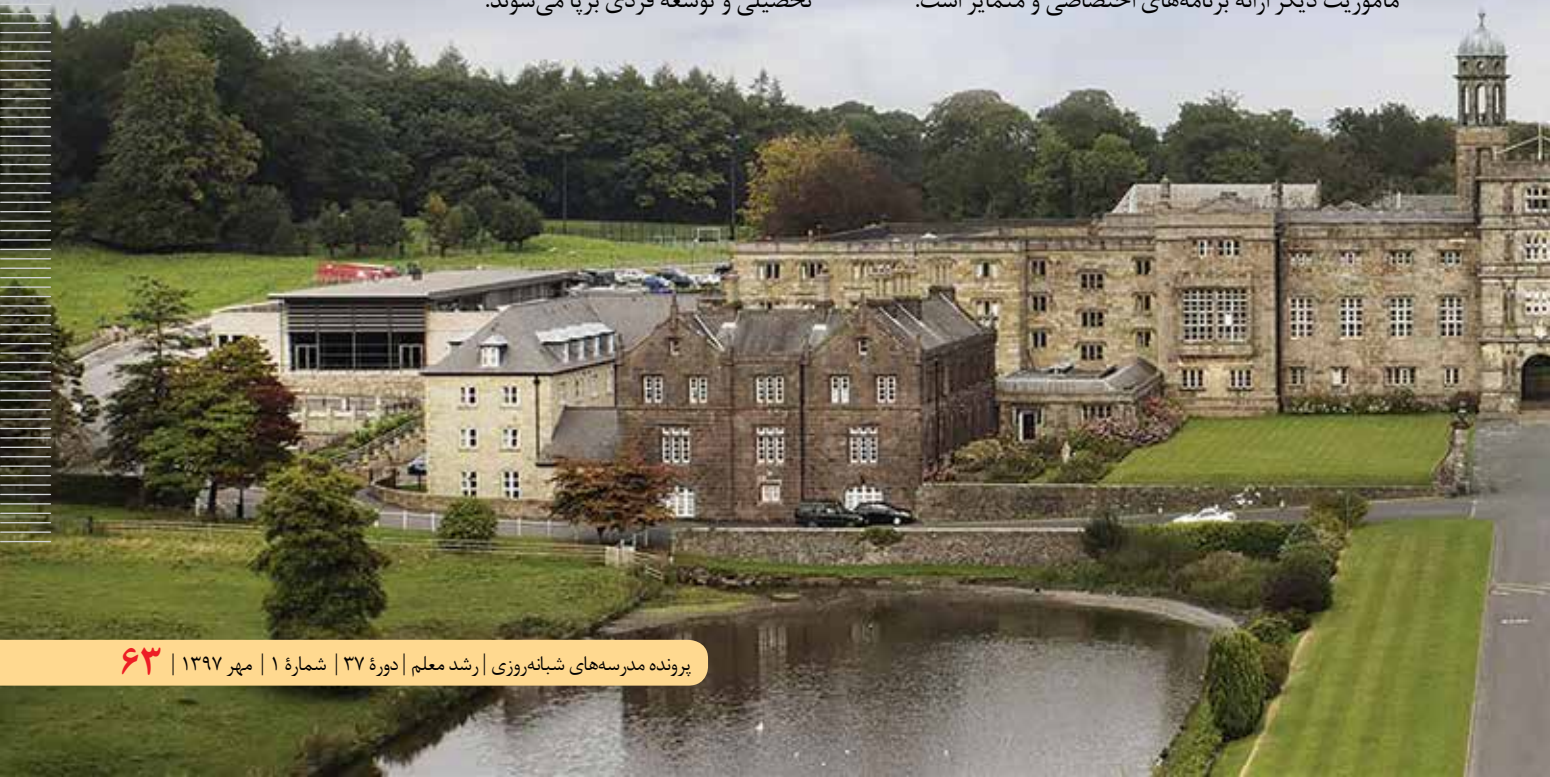
۷. «موضوعات روان‌شناختی و مشاوره‌ای» با هدف مدیریت دوری از خانواده و محله و هم‌زیستی با گروه هم‌سالان و توانایی خود مدیریت و خود اجرایی امور شخصی و اجتماعی تدبیر می‌شود.

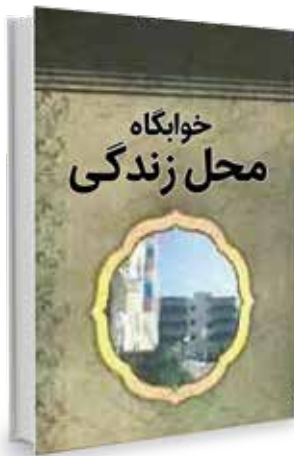
۸. «امکانات ایمنی و نیازهای خاص و شخصی» تأمین می‌شود.

۹. «امکان سکونت برخی از معلمان با خانواده‌هایشان» در محل مدرسه و به طور شبانه‌روزی تأمین می‌شود.

۱۰. «سطح هزینه» مدارس شبانه‌روزی از مدارس معمولی بسیار بالاتر است و محل تأمین آن شهریه پرداختی اولیا یا حمایت مالی نهادهای دولتی و عمومی یا حامیان مالی و خیریه‌هاست.

۱۱. «رویکرد انتفاعی یا حمایتی مدرسه» باعث می‌شود که کل برنامه مدرسه تحت تأثیر قرار گیرد. معمولاً مدرسه‌های شبانه‌روزی حمایتی را دولت‌ها و مؤسسات خیریه پشتیبانی مالی و در مناطق کم برخوردار برپا می‌کنند و مدرسه‌های شبانه‌روزی انتفاعی بیشتر با مدیریت بخش خصوصی و برای اهداف پیشرفت تحصیلی و توسعه فردی برپا می‌شوند.

خوابگاه، محل زندگی

نویسنده: ربابه الهویردی پور
ناشر: نافله
تاریخ نشر: ۹۱
محل نشر: آذربایجان شرقی - میانه

معرفی

«دانش آموزان و زندگی خوابگاهی»، موضوع نوشتار حاضر است. نگارنده کلیاتی درباره خوابگاه، به عنوان خانه دوم، بیان می‌کند و خوابگاه را محلی برای جست‌وجوی بهترین فرصت‌ها و ایده‌ها معرفی می‌کند. چکیده‌های طلایی آرامش در خوابگاه، محبوبیت در خوابگاه‌ها، مهارت‌های ارتباط، چگونگی اعتماد کردن برای داشتن امنیت و چگونگی طرح‌ریزی اهداف در خوابگاه از جمله مفاهیم این کتاب هستند می‌توانید درباره شادی‌های خوابگاهی، اردوی خوابگاهی، اصول برنامه‌ریزی بهداشت در خوابگاه و نیز برخی مقررات سکونت در خوابگاه در این کتاب مطالبی بخوانید.

خلق محیط یادگیرنده در کلاس، مدرسه، جامعه

نویسنده: پیتر سنگه و همکاران
مترجم: لیلی محمدحسین
ناشر: منظومه خرد (تلفن ۲۲۴۱۴۹۵۱-۰۲۱)

معرفی

این کتاب حاصل همکاری پیترسنگه، متفکر حوزه مدیریت و نویسنده کتاب پنج فرمان، با مجموعه‌ای از فعالان عرصه آموزش و اندیشمندان تغییرات سازمانی است. سنگه در این کتاب، با ذکر مثال‌های عینی، نشان می‌دهد مدرسه‌ها چگونه با استفاده از ابزار، تکنیک‌ها و منابع می‌توانند رشد و تغییر کنند و خود را با تغییرات و چالش‌های دنیای امروز تطبیق دهند. مدرسه‌های یادگیرنده برای دانش‌آموزان جایی امن فراهم می‌کنند تا کل مجموعه مدرسه، اعم از مدیر، معلم و دانش‌آموز، بتوانند لذت یادگیری را در کنار هم تجربه کنند.